SUOMEN ILMASTOPANEELI
The Finnish Climate Change Panel

Paula Kivimaa
Suomen ilmastopaneeli

Ilmastotoimia koskeva sosiaalirahasto - Ilmastopaneelin lausunto

Ympäristövaliokunta 16.11.2021

Yleisesti

- Rakennemuutoksen läpivieminen vaatii kansalaisten tukea ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden huomioon ottamista.
- Yhtenäisen uuden päästökauppavälineen vaikutukset vaihtelevat EU-maissa, koska sosiaaliturva ja tulonjakopolitiikka vaihtelevat.
- Uusi päästökauppa tuo EU:n ilmastopolitiikan lähemmäksi tavallista kansalaista kuin aiemmin.
  - vaikutusten voidaan olettaa siirtyvän kuluttajien kustannuksiin suoraviivaisemmin kuin esimerkiksi nykyisen teollisuuden päästökaupan vaikutusten.
  - Voisi olla siis luontevaa, että siirtymässä myös EU-tason tukipolitiikka tulee aiempaa lähemmäs kansalaista.

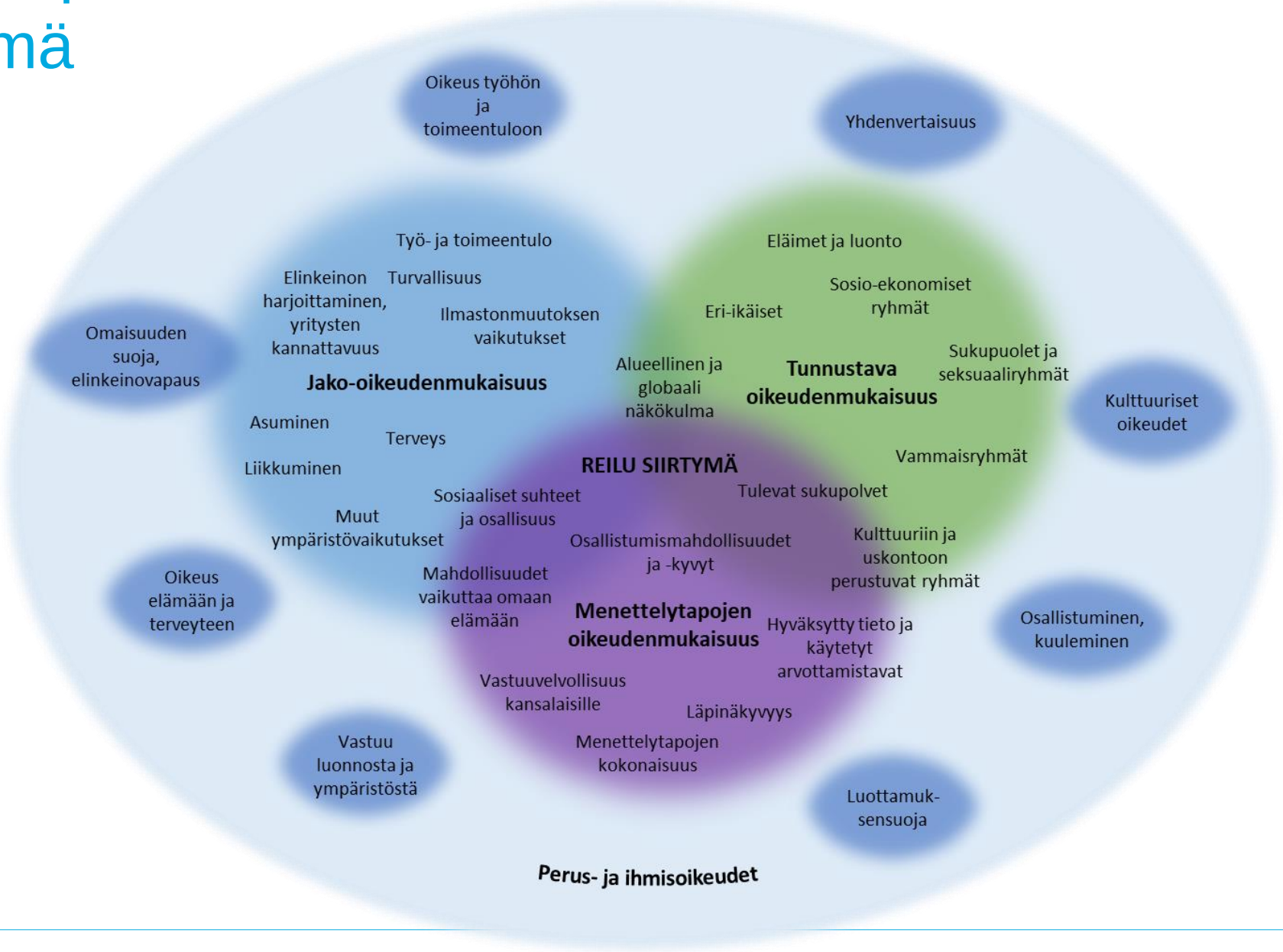
Rahaston käyttö

- Rahaston tavoitteet ovat kannatettavia reilun siirtymän näkökulmasta
  - Tuen ohjaaminen energiatehokkuutta, rakennusten korjausremontointia, nolla- ja vähäpäästöistä liikennettä ja kasvihuonekaasupäästövähennystoimia kirittäviin kotitalouksien ja pienyritysten investointeihin sekä kotitalouksien energia- ja liikenneköyhyyttä ja –haavoittuvuutta vähentäviin toimiin voi merkittävästi tukea siirtymää kohti hiilineutraalia EU:ta.
- Do no harm –periaatteen soveltaminen kansallisissa sosiaalirahaston varojen käyttöön liittyvissä suunnitelmissa on tärkeää.
  - Seurannan ja politiikkayhdenmukaisuuden vuoksi on hyvä, että rahaston käyttöön liittyvät kansalliset suunnitelmat pitää toimittaa yhdessä kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelman kanssa ja, että jäsenvaltioiden tulee raportoida rahaston varojen käytöstään hallintomalliasetuksen mukaisissa kaksivuotisraporteissa.

Rahaston käyttö

- Hankintatuet vs. tulotuet
  - Uuden teknologian hankintatuet ja esimerkiksi energiatehokkuusinvestointien tuet on helppo todentaa olevan linjassa EU:n ilmastopolitiikan kanssa.
    - Toisaalta tiedetään, että hankintatuet eivät välttämättä saavuta heikoimmassa asemassa olevia.
  - Suorat tulotuet ovat hankalampia; miten varmistetaan, että tuet eivät mahdollista tai jopa kannusta pysymään kiinni esimerkiksi fossiilisissa lämmitysmuodoissa?
    - Kompensaatiot on suunniteltava hyvin ja muu kansallinen ohjaus huomioiden, jotta ne onnistuvat työntämään muutosta oikeaan suuntaan.
- Kansalaisille kohdistettu tukipolitiikka voi olla tarpeellinen väline nimenomaan murrosvaiheen politiikkana → määräaikaisuus puolustaa paikkaansa.

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus & reilu siirtymä

Oikeudenmukaisuustarkastelu

- Rahaston perustamisen hyötyjä tai haittoja voidaan kuitenkin tarkastella myös laajemmassa oikeudenmukaisuuden perspektiivissä.
- Se, miten oikeudenmukaisesti ihmiset tuntevat tulevansa kohdelluksi ilmastopolitiikassa, vaikuttaa siihen, miten ihmiset hyväksyvät ilmastotoimet ja miten onnistutaan ilmastonmuutoksen hillitsemisessä & sopeutumisessa.
  - Jako-oikeudenmukaisuus: uuden päästökaupan vaikutukset kohdistuvat EU-kansalaisiin epätasaisesti.
  - Hyvittävän oikeudenmukaisuuden mukaisten keinojen avulla voidaan muuten epäoikeudenmukaisia politiikkakeinoja saattaa oikeudenmukaisemmiksi ja hyväksyttävämmiksi. Sosiaalirahaston ideana on hyvittää ehdotetusta päästökaupasta koituvaa epäoikeudenmukaisuutta haavoittuvimmille.
    - Tästä näkökulmasta ehdotettu sosiaalirahasto on perusteltu.
  - Tunnustava & menettelytapojen oikeudenmukaisuus puutteellisesti käsitelty ehdotuksessa
    - Tätä tulisi korostaa jatkovalmistelussa
    - EU-tasolla huomiota kiinnitetty esim. naisiin ja yksinhuoltajiin.
    - Selvitettävä ketkä erityisen haavoittuvassa asemassa Suomessa.

Energiaköyhyys

- Komission ehdotuksella pyritään ehkäisemään energiaköyhyyttä
  - eli tilannetta jossa kotitalouksilla ei ole varaa tarvittaviin energiapalveluihin alhaisten tulojen, korkeiden energiakustannusten tai kodin huonon energiatehokkuuden vuoksi
- Energiaköyhyys on jo nykyisellään ongelma monessa Euroopan maassa.
- Suomessa energiaköyhyydestä kärsitään verrattain vähän. Suomessa käytössä olevat energiansaantiin liittyvät tuki- ja suojatoimet.
  - Toisaalta energiaköyhyyttä on energiamurroksen myötä tarkasteltava huolellisesti, sillä murros voi sekä vähentää energiaköyhyyttä että tuoda esiin sen uusia muotoja.

Liikenneköyhyys

- Komission ehdotuksella pyritään ehkäisemään myös liikenneköyhyyttä
  - = tilanne, jossa ihmisellä ei ole mahdollisuutta liikkua kohtuullisella vaivalla, kohtuullisilla kustannuksilla ja kohtuullisessa ajassa niihin paikkoihin, joissa päivittäiset tarpeet on mahdollista tyydyttää.
- Asetusehdotuksessa haavoittuvia liikenteen käyttäjiä ovat liikenteen käyttäjät, joihin tieliikenteen päästökaupan hintavaikutus merkittävästi vaikuttaa, ja joilla ei ole mahdollisuuksia hankkia nolla- tai vähäpäästöisiä ajoneuvoja tai vaihtaa vaihtoehtoisiin kestäviin liikennemuotoihin, kuten joukkoliikenteeseen, erityisesti maaseuduilla tai syrjäseuduilla.
- Komissio on ottanut tarkastelun lähtökohdaksi ihmiset, joilla on jo ajoneuvo. Tämä liikenneköyhyyden muoto vaikuttaa myös Suomessa, lähinnä harvemmin asutuilla seuduilla. Suurimmilla kaupunkiseuduilla liikenneköyhyys sen sijaan liittyy ensisijaisesti joukkoliikennepalveluiden saavutettavuuteen.
  - Olisikin hyvä vielä tarkemmin selvittää, miten mahdolliset rahastosta rahoitettavat yksityisautoilua tukevat toimet vaikuttavat joukkoliikenteen tai esimerkiksi yhteiskäyttöautoilun savutettavuuteen.

Ilmastopaneelin kanta

- Keskeisin oikeudenmukaisuuslähtökohta: epäonnistuminen ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa tuottaa epäoikeudenmukaisuutta kansallisesti, globaalisti ja ylisukupolvisesti.

- Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota: tunnustavaan sekä menettelytapojen oikeudenmukaisuuteen.

- Do no harm –periaatteen soveltaminen kansallisissa suunnitelmissa on tärkeää.

- Glasgow’n ilmastokokouksessa sovittiin, että maat asettavat päästövähennystavoitteensa linjaan 1,5 asteen tavoitteen kanssa. EU:n globaali vastuu huomioiden EU: pitää saavuttaa yli 55 % päästövähennys. Tämän aktiivisesta edistämisestä Suomen pitää jatkoneuvotteluissa huolehtia.

- Ilmastopaneeli ei tässä vaiheessa ota kantaa sosiaalisen ilmastorahaston perustamiseen, vaan kehottaa valtioneuvostoa arvioimaan sen hyväksyttävyyttä edellä tuotujen seikkojen valossa, osana EU:n ilmastopolitiikan kokonaispakettia.

SUOMEN
ILMASTOPANEELI
The Finnish Climate
Change Panel